

A HITELES FORDÍTÁSI SZOLGÁLTATÁS ÉS A RENDELKEZÉSRE ÁLLÁS KÖTELEZETTSÉGE

NÉMETH GABRIELLA

OFFI Zrt.

E-mail: titkarsag@offi.hu

Obligation of Certified Translation Services and Availability. Certified or certifying translation – which is not included in the translation services referred to in the EU Services Directive – is a state duty with special public interest and representing public authority (it is guaranteed by certification). The purpose of translation and interpreting is always language mediation without content change, but judicial language mediation – certified translation and court interpreting – services have additional special elements which must be ensured for public interest. As certified translation services are provided for reasons of public interest and on the basis of law, the provision of such services is mandatory for the entity entitled to provide them. The service provider must be available for clients, and orders must always be accepted. Based on their individual supplier contract, subcontractors involved in the provision of services are also obliged to meet the highest professional and ethical standards reasonably expected while performing their tasks.

Keywords: certified translation, public service, activity of public authority, mandatory service provision

1. Bevezetés

A hiteles fordítás a fordítási szolgáltatások körében speciális feladat, amelynek ellátását jogszabályi delegálás alapján a jogalkotó a 100%-ban állami tulajdonú Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt.-re (a továbbiakban: OFFI) bízta.¹ A szakfordításról és tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet (továbbiakban MT-rendelet) szabályozza nemcsak a hiteles fordítási és a fordításhitelesítési tevékenység jogalapját, hanem azt is, hogy ki végezhet szakfordítást, illetve tolmácsolást. A fordítási tevékenység esetében el kell választani egymástól az állami kontrollt nem igénylő fordítást és a közfeladat-ellátásban felügyelt hiteles fordítást, fordításhitelesítést, illetve egyes szakfordításokat, ezért a Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa, illetve az Alkotmánybíróság érdemben foglalkozott e feladatok elhatárolásával.² A magyar jogrendszerben jelenleg

1 24/1986. (VI. 29) MT-rendelet, 5. §.

2 A 354/B/1995. AB-határozaton kívül – amely az új Alaptörvény hatálybalépését követően, annak zárorrendelkezése alapján (5. pont) ugyan hatályát veszti, de ez a rendelkezés nem érinti az e határozatok által kifejtett joghatásokat – a GVH Versenytanácsának Vj/111/2010. sz. határozata is foglalkozott a kérdéssel. Ez utóbbi elemzés már hazánk EU-csatlakozását követő években zajlott.

száznál is több hatályos jogszabály³ rendelkezik arról, hogy meghatározott eljárásokban az adott dokumentumot hiteles fordításban kell-e benyújtani a hatósághoz, illetőleg OFFI által biztosított tolmácsot kell-e az eljárásban kirendelni. A hiteles fordításhoz hasonló speciális igazságügyi nyelvi közvetítési tevékenység a bírósági tolmácsolás, amelyet az OFFI kirendelés alapján végez.

A jelen tanulmány bemutatja a hiteles fordítás mint állami közfeladat és speciális igazságügyi szolgáltatás jellemzőit, és kitér az okiratfordítások sajátosságaira. Igyekszik feltárni mindazon összefüggéseket, amelyek segítenek megérteni, hogy a jogszabályi delegálásból többletkötelezettség is fakad, és emiatt az OFFI mint a szolgáltatás jogosultja miért nem utasíthatja el a közfeladatként ellátandó, hozzá delegált feladatokat, és hogyan biztosítja ezek folyamatos, üzemszünet nélküli ellátását a nemcsak állami megrendelői részére.

2. A hiteles fordítás mint közfeladat

Jogszabályi definíció hiányában, de a fordításszolgáltatókra vonatkozó MSZ EN ISO 17100:2015 (továbbiakban: ISO 17100) szabvány értelmében a fordítás egy forrásnyelvi tartalom átalakítása írásbeli célnyelvi tartalommal, míg a tolmácsolás egy forrásnyelvi információ célnyelvre történő, szóbeli (vagy jelelt formátumú) átalakítása.⁴ A fordítási és tolmácsolási tevékenység célja a tartalomváltoztatás nélküli nyelvi közvetítés, azaz, hogy a célnyelven kiadott információtartalom teljes mértékben egyezzen meg a forrásnyelvi információtartalommal. Megfelelő minőségű fordítási és tolmácsolási tevékenységet ellenőrzött terminológia és ellenőrzött módszertan biztosításával lehet végezni. A magyar jogi normában nem definiált a *hiteles fordítás* vagy a *fordításhitelesítés* kifejezés azonkívül, hogy azt az OFFI készíti.⁵ Az OFFI álláspontja szerint **hiteles fordításnak** tekinthetjük azokat a feljogosított (jogi vagy természetes) személy által, auditált terminológia és módszertan szerint készített, hibamentes – tipikusan, de nem kizárólag okiratokról készíten-dő – fordításokat, amelyeket erre feljogosított eljárással hitelesítettek.⁶ (Fordításhitelesít-

3 Pl. a 2017. évi CLII. törvény 50. §-a, a 2017. évi CLI. törvény 105. §-a, a 2017. évi XC. törvény 45. §-a, a 2017. évi XXVIII. törvény 75. §-a, a 2014. évi XV. törvény 10. § (2) bek.-e, a 2010. évi I. törvény 14. §-a stb. A teljes felsorolást tartalmazó 2020. 08. 30-i állapot szerint hatályos jogszabálylista a jelen kiadvány függelékében található. A teljes jogszabálylistát l. a jelen tanulmányt magában foglaló kiadvány függelékében.

4 MSZ EN ISO 17100:2015 2.1.1. pont (translate) és 2.1.7. pont (interpret).

5 OFFI Fehér Könyv (2019: 16) E definícióalkotási kérdésekkel részletesen foglalkozott az OFFI Zrt. kodifikációs munkacsoportja 2016 és 2019 között. A munkacsoport megvizsgálta a fordítói érdekképviseleti szervezetek (Proford, MFTE, SZOFT) által tervezetként az Igazságügyi Minisztériumba is eljuttatott kodifikációs koncepciót (<http://forditoinevjegyzekek.hu/>), és megalkotta belső munkaanyagként a hiteles nyelvi közvetítés összefüggéseit és problématérképét taglaló OFFI Fehér Könyvet (2019-ben aktualizált tartalma a *Kockázatok és kihívások a hiteles fordítások szabályozási és működési rendszerével kapcsolatban* alcímmel is jelzett anyag, a továbbiakban OFFI Fehér Könyv).

6 OFFI Fehér Könyv (2019: 5) (kézirat).

tesznek tekinthetjük a fordításoknak a feljogosított [jogi vagy természetes] személy által auditált terminológia és módszertan szerinti ellenőrzését, amelyeket erre feljogosított eljárással valósítanak meg, és amely egy mások által elkészített fordítás OFFI általi ellenőrzését jelenti.) A **fordításhitelesítés állami garancia** arra, hogy a hordozó nyelvi közeg (forrásnyelvről célnyelvre történő) megváltozása semmilyen mértékben nem okozta az információ elvesztését, módosulását, azaz nem történt tartalomvesztés a transzformáció közben, ezért a hiteles(ített) fordítás a forrásnyelvi irattal azonos súllyal alkalmas egy hatósági vagy bírósági eljárásban való felhasználásra. A hiteles fordítás – gyakran, de nem kizárólag – jogi fordítást jelent (Boóc et al. 2006: 13). (Az MT-rendelet alkalmazásában a **szakfordítás** a társadalomtudományi [például a jogi], a természettudományi, a műszaki és a gazdasági fordítás.) 2016. július 1-jétől a polgári perekben, majd az elektronikus ügyintézésről szóló törvény rendelkezései alapján 2018. január 1-jétől általában véve kötelezővé vált az elektronikus ügyintézés meghatározott személyi kör (pl. gazdálkodó szervezetek) számára.⁷ Mivel az OFFI hiteles fordításait ilyen eljárásokban is gyakran felhasználják, az OFFI az elektronikus ügyintézés követelményeinek megfelelő **elektronikusan hiteles fordítást** is készít évek óta.⁸ A nemzeti törvények és előírások szerinti **hitelesítés és tanúsítás** mint tevékenység a fordítássl szolgáltatókra irányadó nemzetközi szabvány szerint is **a fordításhoz hozzáadott értéknövelő tényezőnek** tekintendő.⁹

Galli (2011: 59)¹⁰ szerint a hiteles fordítás jogintézménye mögött található jogi tárgy szűkebb értelemben véve az okiratba vetett bizalom, tágabb értelemben a jogrendszer védelme (jogbiztonság).

A fordítás (szemantikai) pontosságának, hitelességének, vagyis annak a garantált felügyelete egyes állami eljárásokban, hogy a célnyelvi szöveg információtartalma mindenben azonos a forrásnyelvi szöveg információtartalmával, **közfeladat, így kiemelt jelentősége van az állam számára.** A „fordítás” fogalmi tisztázása egyértelműen megtör-

7 2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól, 9. § (1) bek.

8 Az OFFI Zrt. jogszabály alapján saját szolgáltatásai tekintetében e-ügyintézési szolgáltatás nyújtására nem kötelezett, azonban az említett, az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló törvény 9. § (1) bekezdés a) pont aa) alpontja szerint saját ügyeiben ügyfélként köteles e-ügyintézési szolgáltatásokat igénybe venni. Az e-hiteles fordítást az OFFI által előállított olyan (.es3 vagy .dosszie kiterjesztésű) gyűjtőfájl tartalmazza, amelyben megtalálható az eredeti, fordításra benyújtott fájl is.

9 MSZ EN ISO 17100:2015 szabvány, „F melléklet (tájékoztató jellegű): Az értéknövelő szolgáltatások nem teljes listája: a) a nemzeti törvények és előírások szerinti hitelesítés és tanúsítás [...]”. Ez a nemzetközi szabvány követelményeket határoz meg a fordítási folyamatnak a fordítási szolgáltatás minőségét és teljesítését érintő valamennyi elemével kapcsolatban: alapvető folyamatok irányítása, képesítési követelmények, erőforrások rendelkezésre állása és kezelése, a minőségi szolgáltatásokhoz szükséges további tevékenységek.

10 Galli definíciója szerint „*a hiteles fordítás az annak készítésére jogosult által okiratnak minősülő forrásnyelvi iratról, az okirat tartalmának és alaki kellekeinek, továbbá a jogosult okiratfordításra vonatkozó belső szabályzatainak figyelembevételével készített lektorált fordítás, amely hűen adja vissza a forrásnyelvi okirat tartalmát, így hatósági eljárásban való felhasználásra a forrásnyelvi irattal azonos súllyal alkalmas*”.

ténik az ISO 17100 szabványban¹¹, és a „hitelesítés” esetleg a „közhitelesség” fogalmának tartalmi és formai meghatározása szinte minden állam jogrendjében megtalálható (EU-szinten az eIDAS-rendelet¹², a magyar jogrendben a 2013. évi V. törvény [új Ptk.], a 2016. évi CXXX. törvény [új Pp.], a 2016. évi CL. törvény [Ákr.] stb. (l. Belcsák 2019: 87–126).

A „hiteles fordítás”, a „fordításhitelesítés” tartalmának a „fordítás” és „hitelesítés” együttes fennállásán túli definiálásakor legjelentősebb eltérés a definíciós koncepciók között abban van, hogy a „fordítás hitelesítésének” tartalma kiterjed-e a fordítás szemantikai megfelelőségének hitelesítésére, és hogy ki és milyen módon igazolja, hitelesíti a szemantikai megfelelőséget? Számos állam szabályozási modelljében **a fordítás akkor számít hitelesnek és teljesnek**, szemantikailag kötelezően elfogadandónak, ha azt maga az *erre felhatalmazott fordító* a nyilatkozatával igazolja. Ez az eljárás feltételezi a fordítók közhiteles és publikus nyilvántartását (regiszter), a nyilvántartásba való bekerülés, az onnan történő kikerülés pontos szabályozását, a téves vagy megtévesztő nyilatkozat okozta felelősség kérdésének pontos rendezését, **a rendelkezésreállási, ellátási kötelezettségek** meghatározását, az árképzés elveinek és gyakorlatának egységes rendezését stb. Az ellátási kötelezettséggel összefüggő kérdésekre e tanulmány későbbi részében visszatérünk. (Például Ausztriában általános hites és bírósági tanúsítvánnyal rendelkező tolmácsnak csak az a fordító/tolmács nevezheti magát, akit a vonatkozó jogszabályok értelmében a tolmácsnyilvántartásba bejegyeztek [Galli 2011: 62].) Az államok másik halmaza esetén a (fordítás)hitelesítést általánosságban is végző (természetes vagy jogi) személy (pl. egy közjegyző) kizárólag *a fordító azon nyilatkozatát hitelesíti*, hogy a fordító valóban nyilatkozott az általa elvégzett munka megfelelőségéről, a szemantikai pontosságról, és ezáltal a fordító hiteles módon vállalja annak felelősségét. A hibás teljesítés okozta felelősség ebben az esetben is a fordítót terheli, azonban a hitelesítést végző (természetes vagy jogi) személyek nyilvántartása azonos valamely általánosan elfogadott hitelesítési nyilvántartással. (Az Egyesült Királyságban az egyéni fordítók és a fordítóirodák is jogosultak „official” vagy „certified” tanúsítvánnyal ellátni fordításaikat, és azt állítani, hogy a fordítás megfelel az eredeti szövegnek. Ennek végzéséhez elég az, hogy az adott személy, illetve cég, aki/amely ilyen személyeket foglalkoztat, ezt állítja a fordításról, és felelősséget vállal ezért tanúsítványával.)¹³ Mivel a fogalmi meghatározás nem teljes nem egységes, az **eljárások jogszerűségének vitathatatlansága** érdekében a fordítások

11 http://www.mszt.hu/web/guest/szabvanylista-arak;jsessionid=36989D4B08EC83B075E61128C09ABEA6?p_p_id=msztwebshop_WAR_MsztWAporetlet&tp_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=2&_msztwebshop_WAR_MsztWAporetlet_ref=161712&_msztwebshop_WAR_MsztWAporetlet_javax.portlet.action=search. (Utolsó nézet: 2020. 06. 20.)

12 Az Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU-rendelete (2014. július 23.) a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, 3. cikk, 5. pontja szerint „a hitelesítés olyan elektronikus folyamat, amely lehetővé teszi a természetes vagy jogi személy elektronikus azonosításának vagy az elektronikus adatok eredetének és sértetlenségének az igazolását”.

13 OFFI Fehér Könyv, 1. sz. függelék (kézirat).

hitelességének igazolását minden állam **meghatározott (jogi vagy természetes) személy(ek)hez köti**, hiszen egyértelmű, hogy a felhasználás során közhiteles módon ellenőrizni kell tudni a hitelesítés jogosságát, jogszerűségét, valóságát. Hiszen – függetlenül a konkrét szervezeti modelltől – a hiteles fordításnak (így a hiteles helyeknek is) minden államban **funkciója van**, az általa **védendő közérdeket** (hitelesség, biztonság, bizalom, tartalmi egység, célhoz kötöttség, ellentmondásmentesség, szakmai képzettség, ellátási kötelezettség stb.) és az ezek ellenőrzését támogató felügyeleti jogok megjelennek az eltérő modelleket támogató különböző szabályozásokban is.¹⁴

A feladatellátás mikéntjének jelentősége a szolgáltatások esetében fontos már annak megkezdésekor. Általában a szolgáltatási tevékenységek megkezdésének és folytatásának szabályait, valamint a szolgáltatási tevékenység fogalmát a 2009. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztv.) a belső piaci szolgáltatásokról szóló, 2006. december 12-i 2006/123/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel (a továbbiakban: Irányelv) megegyezően határozza meg. Az Sztv. hatálya kiterjed az ún. kereskedelmi tolmácsolási és fordítási szolgáltatási tevékenységre. Fordítási, tolmácsolási tevékenységet egyéni vállalkozóként vagy gazdasági társasággal munkaviszonyban, megbízási jogviszonyban álló olyan személy végezhet Magyarországon, aki rendelkezik a 7/1986. (VI. 26.) MM-rendeletbe (továbbiakban: MM-rendelet) foglalt képesítéssel. Jogfolytonossági alapon képesítés nélkül is végezhetnek ilyen tevékenységet azok, akik rendelkeznek a tevékenység végzésére jogosító – a rendszerváltás előtt a tanácsok, illetve 1990 és 2009 között az önkormányzatok által kiadott – működési igazolvánnyal. Az üzletszerűen végzett, de nem elsődlegesen igazságügyi célú vagy tárgyú ún. kereskedelmi fordítástól, tolmácsolástól eltérően a hiteles fordítás és a fordításhitelesítés, valamint a hatósági vagy bírósági kirendelés alapján végzett hiteles (az OFFI terminológiájában igazságügyi) tolmácsolás funkcionális jellemzői speciálisak, és nem a tipikus szolgáltatási tevékenységre jellemzőek. **Okiratfordítások esetén** – tipikusan ilyennek minősíthetők a hiteles fordítások – kiemelendő, hogy az okiratokhoz és az azokban feltüntetett adatok valóságához közérdek, az okiratforgalom tisztasága (azaz jogbiztonság) fűződik (Galli 2011: 27). Nem véletlen, hogy egyes okiratok lefordítását azok hivatalos felhasználása előtt hitelesítéssel is el kell látni. A feladatellátás szemszögéből a rendelkezésre állás kérdését fókuszba helyező jelen tanulmányban is felvetődik, hogy vajon e közérdek jelenléte ellenére az okiratok hiteles fordítása közfeladati vagy közhatalmi jellege – az Sztv., illetve az Irányelv vonatkozásában – megkérdőjelezhető-e? Bár jogi norma nem határozza meg a hitelesség vagy az okirat fogalmát a magyar jogban jogágakon átívelő módon, de a hitelességet elsődlegesen a **közhitelességgel és az okiratok bizonyító erejével** összefüggésben és arra nézve szabályozza a jog adott esetekben, hogy ki jogosult hitelesíteni egy dokumentumot, és ennek mi az eljárási rendje (Belcsák 2011: 91). Hiteles fordítást, fordítás hitelesítését, valamint idegen nyelvű hiteles másolatot – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – csak az Or-

14 OFFI Fehér Könyv, 3. fejezet (kézirat).

szágos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda készíthet.¹⁵ E tevékenységek részletesebb törvényi szabályozása hiányzik, de tény az, hogy a kérdéses tevékenységek szerepelnek a hatályos állami és önkormányzati közfeladat-kataszterben.¹⁶ Egy információtartalom nyelvi közvetítése során egyértelművé válhat akár az is, hogy az alapul fekvő irat aggályos (vagy hamis, vagy nem létező). Egy aggályosnak tűnő okiratról elkészített fordítás nemcsak amiatt nem hitelesíthető (vagy hiteles fordítás az okiratról nem készíthető), hogy abból ne keletkezzék közokirathoz hasonló magyar nyelvű irat egy bírósági eljárásban bizonyítékként, amely akár egy téves bírósági döntés megszületését is támogatná. Az állami fordítóiroda maga sem vehet részt az okiratokkal összefüggő esetleges bűnügyi tényállások megvalósulásában, azokban való közreműködésben.¹⁷

A hiányzó jogszabályi garanciák az OFFI integráltan minőségbiztosított folyamatalapú működési megoldásaival részben pótolhatók, ez szintén közérdek, hiszen a köztulajdonú társaságként tevékenykedő OFFI a fordítási folyamaton lévő állami garancia (a hiteles hely), azaz a hitelesítés jogosultja.¹⁸ Az említett MT-rendelet végrehajtási rendelete¹⁹ konkrétan is rögzíti, hogy az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda kizárólagos feladatkörébe tartozik bármely megrendelő részére a) idegen nyelvű szövegnek magyar nyelvre vagy más idegen nyelvre, továbbá magyar nyelvű szövegnek idegen nyelvre való hiteles fordítása; b) más által készített fordítás hitelesítése; c) idegen nyelvű iratról hiteles másolat készítése.

Az Irányelv hatálya nem terjed ki azokra a tevékenységekre, amelyek a közhatalom gyakorlásához kapcsolódnak,²⁰ vagy amelyek általános érdekű, nem gazdasági (pl. igazságügyi) szolgáltatások. (A közhatalom gyakorlásához kapcsolódó közvetlen és speciális – de az OFFI fordítási tartalomhitelesítési feladataival nem azonos – tevékenységekkel az Európai Unió Bírósága többször is foglalkozott.)²¹ Az Sztv. hatálya alól kivett szolgáltatások között a hiteles fordítás, a fordításhitelesítés, a hatósági tolmácsolás mint szolgáltatás kifejezetten nem szerepel, ugyanakkor a közhatalmi vagy általános érdekű nem gazdasági szolgáltatások teljes körű listája sem található a normában. Amennyiben e tevékenységeket inkább közfeladatként, közérdekű, igazságügyi tevékenységként vagy szolgáltatásként fogjuk fel, kiemelhetővé válnak a tevékenység állami garanciális jellem-

15 L. 1. lábjegyzet.

16 <https://kfk.pest.gov.hu/kozfeladat>. (Utolsó nézet: 2020. 06. 20.).

17 A hatályos büntető törvénykönyv (2012. évi C. törvény) több tényállása is vonatkozik okirat-hamisításra, okirattal való visszaélésre vagy nemlétező okirattal összefüggő cselekedetekre, pl. közokirat-hamisítás (Btk. 342. §), oktatással összefüggő jogosulatlan tevékenység (Btk. 343. §), biztonsági okmány hamisítása (Btk. 344. §), hamis magánokirat felhasználása (Btk. 345. §), okirattal visszaélés (Btk. 346. §).

18 Az MSZ EN ISO 9001:2015 és 17100:2015 szabványok, amelyeknek való megfelelést integrált audit formájában 2018 óta az OFFI teljesíti. Az ISO 9001 szabványnak való megfelelés már 2018 előtt is jellemezte az állami fordítóiroda működését.

19 A szakfordításról és a tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet végrehajtásáról (továbbiakban: IM-rendelet).

20 Irányelv, 2. cikk (2) bekezdés i) pont.

21 Pl. C-42/92. sz., Thijsen-ügyben 1993. július 13-án hozott ítélet [EBHT 1993., I-4047. o.] 22. pont.

zói.²² Az Alkotmánybíróság 354/B/1995. AB határozatában – hazánk európai uniós csatlakozását megelőzően és jóval az Sztv. születése előtt – az MT-rendelet alkotmányossági vizsgálatával kapcsolatban kifejtette, hogy: „Azokban az esetekben, amelyekben az államot az autonóm vagyoni polgári jogi viszonyok egyik szereplőjeként és nem közhatalmi funkciót gyakorló szervezetként kell értékelni, az Alkotmánybíróság álláspontja szerint meg kell szüntetni az állami tulajdonforma privilegizált helyzetét.” „Az Alkotmánybíróság megítélése szerint azonban jelen esetben a megátadott jogszabályban nem önmagában vett gazdasági tevékenységről, hanem **közhatalmi funkcióról** van szó. A hiteles fordítás, a fordítás hitelesítése, a hiteles másolat készítése [amely tehát az OFFI esetében kizárólag idegen nyelvű iratról történő és fordítási célú hiteles másolat készítését jelenti, és nem általában véve bármilyen okiratnak a lemásolását és a másolat tényének hitelesítését, mint amit a közjegyzők látnak el! (a szerző)] vagy a bíróságnak, ügyészségnek, nyomozó hatóságnak végzett tolmácsolás nem gazdasági tevékenység, hanem állami feladat ellátása, amelyet jogi és természetes személyek díjazás fejében vesznek igénybe.” Hasonló álláspontot foglalt el a Gazdasági Versenyhivatal versenytanácsának Vj/111/2010. számú – az OFFI ellen a fenti tevékenységekkel összefüggésben indított versenyfelügyeleti eljárást megszüntető – végzése, amelyben a GVH (ez esetben már Magyarország mint EU-tagállam jogszabályai alapján) megállapította, hogy az OFFI hatáskörébe utalt hiteles fordítás és fordításhitelesítés „gyakorlása piaci hatású lehet ugyan, de ettől még **nem minősül piaci magatartásnak**”. A piaci magatartás, a gazdasági tevékenység, a nem gazdasági szolgáltatás vagy az állami feladatellátás terminológiája nem egységes az említett jogszabályokban és döntésekben. Az OFFI feladatkörének ellátása során – függetlenül annak jogi terminológiájától – a Magyar Köztársaság címerével ellátott okiratot (nyomtatványt) és körbélyegzőt használ – tehát kifejezetten jogosított az államra utaló jelkép használatára –, és a kizárólagos feladatkörei nem érintik a külképviseleteknek a más jogszabályban vagy nemzetközi szerződésben meghatározott hatáskörét fordítások, valamint idegen nyelvű iratmásolatok készítésére és hitelesítésére, továbbá a közjegyzőknek a külön jogszabályban meghatározott hatáskörét idegen nyelvű okirat elkészítésére, fordítás hitelesítésére, idegen nyelvű okiratról hiteles másolat készítésére, idegen nyelvű okirat, illetőleg idegen nyelvű okiraton aláírás hitelesítésére.²³ E tevékenységeket tehát az MT-rendeleten kívüli egyéb, további jogszabályi felhatalmazások alapján mások is végezhetnek.

A hivatkozott tevékenységek közfeladatként való kezelését támaszthatja alá az is, hogy az állam a fordítás és a fordításhitelesítés illetékét az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény mellékletében²⁴ szabályozza. Az OFFI az illetéket az állami költségvetés

22 Irányelv, 1. cikk (2) bekezdés.

23 7/1986. (VI. 26.) IM-rendelet a szakfordításról és a tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet végrehajtásáról, 5. § (1)–(3), valamint (6) bek.

24 VI. melléklet: „4. Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt. által végzett hitelesítés illetéke oldalanként 300 forint. Ezt az illetéket kell fizetni a másolat, a másolat és fénymásolat hitelesítéséért is.”

javára szedi be. (Megjegyezzük, hogy ugyanakkor az MT-rendelet 6/A. §-a alapján eljáró más szervezetek – amelyek szintén jogosultak cégiratokról hiteles fordítást készíteni napjainkban – nem kötelesek az illeték felszámítására, így ez a rendelkezés az OFFI-ra nézve diszkriminatív pluszterhet jelent.) A 2009/2015. (XII. 29.) Korm. határozat a nemzetbiztonsági védelem alá eső szervek és létesítmények körében jegyzi az állami fordítóirodát – szintén nem véletlenül. E határozat a központi **államigazgatási és kormányzati tevékenység szempontjából fontos** gazdálkodó szervnek (intézménynek) tekinti a fordításhitelesítésért felelős állami fordítóirodát.²⁵ Az OFFI tevékenységére közvetetten kihatnak, és közérdekű jellegét szintén erősíthetik mindazok az ágazati jogszabályok is, amelyek valamely szakterületen okiratfordítással kapcsolatos (garanciális) rendelkezést tartalmaznak. Az **alapjogok érvényesülésének feltételeiről** való gondoskodás szintén állami feladat.²⁶ A hitelesen végzett nyelvi közvetítői tevékenységek – közvetett módon ugyan, de – **alapjogokhoz kapcsolódnak (anyanyelvhasználat joga)**, mégpedig a közhitelességen keresztül, amelynek biztosítása az állam feladata. A hivatkozott alkotmánybírói döntés kifejtette, hogy **a közhitelesség biztosításával** kapcsolatos állami garancia követelménye **a hiteles tevékenység állami feladatként való meghatározásával** valósul meg.

Az államháztartásról szóló törvény alapján közfeladat a jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat, és a közfeladatok ellátása költségvetési szervek alapításával vagy államháztartáson kívüli szervezet jogszabályban meghatározott rend szerinti közreműködésével valósulhat meg.²⁷ Nem minden közfeladat ellátása minősül közhatalmi tevékenységnek, így a közfeladat ellátásának megvalósulásához nem feltétlenül követelhető meg a közhatalmi, hatósági feladatkör. Ugyanakkor 2019-re létrejött a már említett hivatalos – önkormányzati és állami feladatokat magában foglaló – közfeladat-kataszter, amelyben az igazságszolgáltatással összefüggő egyéb kormányzati feladatok körében az OFFI jogszabály által meghatározott hiteles fordítási és egyes szakfordítási és lektorálási vagy jogszabályfordítási és tolmácsolási feladatai is bejegyzésre, feltüntetésre kerültek.²⁸ Az OFFI-t felügyelő szaktárca, az Igazságügyi Minisztérium nyelvi közvetítéssel összefüggő feladatai (a társadalomtudományi fordítások körében említhető szakfordítások közül a jogszabályfordítások előkészítése, rendszeres felülvizsgálata, közzététele) szintén megtalálható e kataszterben.

Az irányadó jogi normákból az a következtetés vonható le, hogy jelenleg Magyarországon hiteles fordításnak az minősül, amelyet az annak készítésére feljogosított szerv a Magyar Köztársaság állami jelképeinek használatára is jogosított formátumban, illeték beszedése mellett hiteles fordításként bocsát ki, és amely a hitelesítéssel garantált tartalom(egyezőség-)kontroll révén azonos súllyal alkalmas a hatósági, bírósági (állam előtt folyó) eljárásokban való felhasználásra, mint a forrásnyelvi irat. Ez a szerv a jelenleg ha-

25 L. melléklet 2.65. pontja.

26 64/1991. (XII. 17.) AB-határozat.

27 2011. évi CXCV. törvény (Áht.) 3/A. §.

28 L. a 11. lábjegyzetben.

tályos MT-rendelet és a végrehajtására kiadott IM-rendelet szerint a köztulajdonban álló zárt körű részvénytársasági formában működő OFFI (amely a hiteles fordításon kívül a budapesti székhelyű bíróságnál, ügyészségnél, valamint nyomozó hatóságnál a tolmácsolást is köteles ellátni²⁹). Az OFFI hiteles fordítási **jogköre** – annak jogszabályi korlátozása hiányában – **korlátlan, bármely iratra kiterjedhet**, akár belföldön, akár külföldön készült, magyar vagy idegen nyelvű iratnak más nyelvre történő fordításáról, fordításának hitelesítéséről van szó. A hiteles fordítás benyújtását előíró jogszabályok közül hat norma³⁰ kifejezetten nevesíti, hogy melyek azok az eljárások, amelyekben az OFFI látja el a hiteles fordítási, illetve tolmácsolási tevékenységet (pl. állampolgársági, gépjárművizsgáztatási, polgári jogi, tartásdíjbehajtási eljárásra irányuló ügyekben). Ezekben az eljárásokban különösen fontos érdek fűződik a döntés alapjául szolgáló okirat magyar nyelvű fordításának közhitelességéhez (pl. hiteles fordításban kell a külföldi anyakönyvi okiratokat benyújtani az anyakönyvi és az állampolgársági eljárásokban), vagy a tolmácsolási tartalomegyezőséghez (személyazonosságot is igazoló fényképes vezetői engedély megszerzéséhez szükséges gépjárművizsga sikere).

Ezenkívül a hiteles fordítást mint közfeladatot az alábbiak együttesen is jellemzik, és – a nem igazságügyi tárgyú vagy célú egyéb fordítási szolgáltatásoktól eltérően – funkcióját tekintve annak akár **közhatalmi jellegére is engednek következtetni: alapjogok** (pl. anyanyelvhasználat, tisztességes eljárás) *érvényesülését közvetlenül segíti; az alapjogok érvényesüléséhez szükséges színvonala nemzetközi jogszabály alapján is elvárt; közérdekből védendő értékeket támogat* (így különösen a hitelesség, bizalom, okiratforgalom biztonsága, tartalmi egység [sérthetetlenség], célhoz kötöttség, ellentmondásmentesség, szakmai képzettség, ellátási kötelezettség); *állami irányítás vagy felügyelet* kíséri.

3. Az igazságügyi (hiteles) fordítási feladatok különös jellemzői

A hitelesített fordítási és a fordításhitelesítési szolgáltatások hibátlan teljesüléséhez mindig valamilyen közérdek fűződik, ezért ezeknek számos kritériumnak kell megfelelniük, továbbá folyamatosan felügyelni és dokumentálni szükséges egyes körülmények megvalósulását az átláthatóság és a visszakereshetőség érdekében. Az igazságügyi tolmácsolás

29 7/1986. IM-rendelet, 6. §.

30 125/1993. (IX. 22.) Korm. rendelet a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény végrehajtásáról; 24/2005. (IV. 21.) GKM-rendelet a közúti járművezetők és a közúti közlekedési szakemberek képzésének és vizsgáztatásának részletes szabályairól; 10/2015. (V. 29.) IM-rendelet a fejezeti kezelésű előirányzatok kezeléséről és felhasználásáról; 4/1966. (VI. 15.) IM-rendelet a polgári eljárásra vonatkozóan az 1954. évi március hó 1. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1966. évi 8. törvényerejű rendelet végrehajtásáról; 9/1957. (IX. 13.) IM-rendelet a tartásdíj külföldön való behajtása tárgyában New Yorkban, 1956. évi június hó 20. napján kelt nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1957. évi 53. törvényerejű rendelet végrehajtásáról; 9/2016. (IV. 29) MK-rendelet a fejezeti kezelésű előirányzatok kezeléséről és felhasználásáról.

esetében pedig cél a tisztességes eljárás és az alapjogok védelméhez szükséges mértékben igazodó színvonalú és folyamatos állami feladatellátás garanciális védelme.

Mivel a fordítás tartalomváltoztatás nélküli nyelvi közvetítést jelent, a célnyelven kiadott információnak az elvárható maximális mértékben meg kell egyeznie a forrásnyelvi információval (**szemantikai egyezőség**). Okiratról készítendő hiteles vagy hitelesített fordítás esetében a hiteles fordítást végző, illetve a hitelesítést megvalósító (jogi vagy természetes) személynek (azaz a hitelesítőnek) az elvárt (meghatározott) maximális gondossággal kell meggyőződnie arról, hogy a fordításra átvett okiraton **nem történt információmódosítás**. (Erre utaló jelek leggyakrabban csak a nyelvi közvetítést, azaz a fordítási folyamat megkezdését követően fedezhetők fel, az idegen nyelvű okirat átvételekor még nem.) Tehát az eredeti okirat sikeres hitelesítése következtében az eredeti okiratban található információtartalomról a továbbiakban feltételezhető, hogy az nagy valószínűséggel megfelel valamely (nemzetközi közhiteles) nyilvántartásban található információtartalomnak. A hiteles (azaz eredetileg hitelesen előállított vagy utólag hitelesített) fordítás szerkesztett formátuma alapján a célnyelvi tartalom részeinek egyértelműen beazonosíthatónak **és összerendelhetőnek kell lenniük** az eredeti dokumentumban található forrásnyelvi tartalom megfelelő részeivel. Ezenkívül a hiteles, illetve hitelesített fordításon a kibocsátást követő bármely időpillanatban egyértelműen azonosíthatónak kell lennie a fordító és a hitelesítő személyének, és a fordítás, illetve a hitelesítés ideje és helye (**aláírás, dátum és keltezés**) is ki kell hogy tűnjék belőle. A hiteles, illetve hitelesített fordítás tartalma a kibocsátást követően nem változtatható meg a változás egyértelmű és minden kétséget kizáró felismerhetősége nélkül (**sérthetetlenség**). Amennyiben a hitelesítő szerv belső szabályzata előírja, a hiteles, illetve hitelesített fordítással fizikai vagy technológiai úton végleges **összecsatolásra** kerül az eredeti irat vagy annak hitelesített másolata (opcionális) úgy, hogy ezen összecsatolás során biztosítani kell az összekapcsolás sérthetetlenségét. A hiteles, illetve hitelesített fordítás megfelelőségére vonatkozó **felelősség** egyértelműen rendezett kell hogy legyen, a hiteles, illetve hitelesített fordítás **javítása** kizárólag a hiteles fordítással azonos feltételekkel történhet, és a javítás során és azt követően is mindig biztosítani kell a fordítás hitelesítésére és sérthetetlenségére vonatkozó előírásokat. Fontos ismerv továbbá, hogy a kiadott fordítás hitelessége a későbbiekben is ellenőrizhető legyen azáltal, hogy meghatározott időtartam³¹ alatt a fordítás – egyedi azonosítója alapján – megtalálható legyen a hitelesítő szerv adatbázisában (**viszakereshetőség**).

Ezenkívül a hiteles fordítás, fordításhitelesítés során a hitelesség mint közérdek védelme érdekében folyamatosan felügyelni és dokumentálni kell a következők teljesülését: szemantikai egyezőség ellenőrzése, formátumvizsgálat, fordítói és hitelesítői felhatalmazások vizsgálata, terminológiai felülvizsgálat, sérthetetlenség és javításvizsgálat, okiratvizsgálat, továbbá felelősségbiztosítás kérdése.

31 Ez az időtartam akár jogszabályban, akár a hitelesítőszerv belső szabályzatában is lefektethető, azonban összhangban kell lennie a GDPR-elveknek megfelelő adatkezelési és más (pl. elévülési) határidőkkel.

Az alapjogok érvényesülését támogató fordítás (és tolmácsolás) minőségére vonatkozó szabályozási minimumot is találunk uniós jogi normában, miszerint büntetőügyekben a fordítás minőségének **elégségesnek kell lennie a tisztességes eljárás garantálásához**, különösen annak biztosításával, hogy a gyanúsítottak vagy a vádlottak megismerhessék az ellenük indított ügyet, és képesek legyenek gyakorolni védelemhez való jogukat.³² Hiszen az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (EJEE) 6. cikke és az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: a Charta) 47. cikke is rögzíti a tisztességes tárgyaláshoz való jogot, illetve garantálja a védelemhez való jog tiszteletben tartását.³³ E minimumszabály jelentősége abban áll, hogy tolmácsként nemcsak a jogszabályban meghatározott feltételeknek megfelelő személy vagy szakfordító vehető igénybe, hanem ha ez nem lehetséges, eseti tolmácsként kellő nyelvismerettel rendelkező más személy is kirendelhető,³⁴ de az **ellátandó állami feladat színvonalának** ez esetben is az alapjogok érvényesüléséhez szükséges és elégséges színvonalúnak kell lennie. Figyelemre méltó, hogy a feladatellátás jó minősége érdekében az említett fordításslátatói ISO 17100 szabvány szerint vagy felsőoktatásban szerzett alapszakos fordítói képesítést igazoló elismert oklevél vagy bármely egyéb szakterületen felsőoktatásban szerzett alapszakos képesítést igazoló elismert oklevél és legalább kétéves, teljes munkaidőben szerzett fordítói szakmai gyakorlat, vagy ezek hiányában ötéves, teljes munkaidőben szerzett fordítói szakmai gyakorlat képes teljesíteni a jó minőségű fordítói feladatellátáshoz szükséges kompetenciák rendelkezésre állását. Emellett a **fordításslátatónak rendelkeznie kell olyan eljárással**, amellyel rögzíti, hogy fordítói, lektorai, célnyelvi ellenőrei, projektmenedzserei és más szakértői a számukra előírt kompetenciákat folyamatos gyakorlással szinten tartják, valamint képzésekkel, mentorálással vagy más módon rendszeresen fejlesztik.³⁵

4. Az okiratokról történő hiteles fordítás minőségi követelményei

A hiteles fordítás általában jogi vagy okiratfordítást jelent, és többségében – de nem kizárólag – idegen nyelvű okiratról történő magyar fordítás készítését jelenti. Okiratról készítendő hiteles vagy hitelesített fordítás esetében az irat aggályosságának (a nyelvi közvetítés során egyes tartalmi jellemzők alapján történő) megállapítása mellett az információtartalom megfeleltetése a fentiek szerint alapvető feladat. Ez számos külföldi állam által kibocsátott irat tartalmi jellemzőinek folyamatos és magas fokú ismeretét igényli a hiteles fordítást készítő fordítótól és a fordításhitelesítést ellátó lektorokról.

32 Az Európai Parlament és a Tanács 2010/64/EU irányelve (2010. október 20.) a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról, 2. cikk (8) bek. és 3. cikk (9) bek.

33 Charta 48. cikk (2) bek.

34 Be. 201. § (1) bek.

35 MSZ EN ISO 17100:2015, 3.1.4. és 3.1.8. pont.

A *szemantikai egyezőség vizsgálata* arra terjed ki, hogy a célnyelven kiadott információ az elvárható maximális mértékben megegyezik a forrásnyelvi információval. Az említett *formátumvizsgálat* során a hiteles vagy hitelesített fordítás szerkesztett formátuma alapján a célnyelvi tartalom részei egyértelműen beazonosíthatóak és összerendelhetőek az eredeti dokumentumban található forrásnyelvi tartalom megfelelő részeivel. A *fordítói felhatalmazások vizsgálatával* a hiteles fordítás, fordításhitelesítés esetén ellenőrizni és dokumentálni kell, hogy a fordítást megvalósító (jogi vagy természetes) személy rendelkezik **az adott nyelvirányra vonatkozó felhatalmazással**. A *hitelesítői felhatalmazások vizsgálata* arra terjed ki, hogy a hiteles fordítás, fordításhitelesítés esetén ellenőrizni és dokumentálni szükséges azt, hogy a hitelesítést megvalósító (jogi vagy természetes) személy rendelkezik az adott tevékenység végzésére vonatkozó felhatalmazással. *Terminológiai felhatalmazások* vizsgálata alatt azt értjük, ha a hiteles fordítás, fordításhitelesítés esetén ellenőrzésre és dokumentálására kerül, hogy a fordítás támogatására igénybe vett eszközök (szótárak, adatbázisok, számítógépes eljárások) rendelkeznek a szükséges auditált minősítéssel. Emellett az ügyfél és a fordításszolgáltató külön is megállapodhat arról, hogy a fordítási projekt teljesítéséhez a fordításszolgáltató biztosítja a megfelelő terminológiát. A megállapodás tartalmazhatja a terminológiai munka körét és a fordításszolgáltató által elvégzendő terminológiai feladatok leírását, valamint azt az előírást, hogy ezt a terminológiát kell használni – akár okiratfordítás esetén is.³⁶ *Egy sérthetlenségi vizsgálat során* lesz megállapítható, hogy a hitelesített fordítás tartalma a kibocsátást követően nem változtatható meg a változás egyértelmű és minden kétséget kizáró felismerhetősége nélkül.

A hitelesített okiratfordítással fizikai vagy technológiai úton opcionálisan – és kellően, átláthatóan szabályozott módon – **összecsatolásra** kerülhet az eredeti irat vagy annak hitelesített másolata. A csatolás során biztosítani kell az összekapcsolás sérthetlenségét. A *javítás vizsgálata* azt jelenti, hogy a hiteles, illetve hitelesített **fordítás javítása** a hiteles, illetve hitelesített fordítással azonos feltételekkel történhet, és a javítás során és azt követően biztosítani kell a fordítás hitelesítésére és sérthetlenségére vonatkozó előírásokat. Végül az említett *felelőség és biztosítás vizsgálata* során a hiteles, illetve hitelesített fordítás esetében ellenőrizni kell azt is, hogy a hiteles fordítást, illetve a hitelesítést megvalósító (jogi vagy természetes) személy teljes körűen vállalja a felelőséget az általa kiadott fordítás megfelelőségéért, és rendelkezik az elvárt mértékű felelősségbiztosítással.

5. A hiteles fordítási feladatokhoz kapcsolódó rendelkezésreállási kötelezettség

A szakfordításról és tolmácsolásról szóló MT-rendelet szabályozza jelenleg nemcsak a hiteles fordítási tevékenység jogalapját, hanem azt is, hogy ki végezhet szakfordítást, illetve tolmácsolást. A szakfordító vagy tolmácsolás megismerését pedig a szakfordító

36 MSZ EN ISO 17100:2015 szabvány, 4.6.3.2. pont.

és tolmácsolás megvásárlásának feltételeiről szóló említett MM-rendelet szabályozza. A szakfordítás vagy a kereskedelmi tolmácsolás nem minősül olyan rendelkezésreállási (ellátási) kötelezettséggel járó feladatnak, mint a hiteles fordítás vagy a bírósági vagy hatósági (igazságügyi) tolmácsolás, és e tevékenységek nem bírnak a hiteles fordításoknál bemutatott specialitásokkal. Amennyiben viszont egy igazságügyi szolgáltató – legyen az bármely, közfeladatot ellátó szerv vagy személy, igazságügyi szakértő, ügyvéd, közjegyző, bírósági tolmács vagy az OFFI mint a hiteles fordításokért felelős fordítóiroda – közfeladatot, illetve közérdekből ellátandó, akár közhatalmi tevékenységgel párosuló feladatot lát el, ilyenben közreműködik, a feladatellátás az adott feladatkör közfeladati jellegétől függő mértékig számára kötelező, a megrendelő, az ügyfél részére rendelkezésre kell állnia, a megbízást, megrendelést közérdekből el kell vállalnia. Ha a bíróságon a jogkereső polgár perében igazságügyi szakértőt rendelnek ki, a szakértő a megbízást nem utasíthatja el (csak kivételes, jogszabály által szabályozott olyan esetekben, mint például az összeférhetetlenség vagy valamely más kizáró vagy akadályoztatási ok fennállása). Ha hagyatéki ügyben közjegyzőhöz fordulunk, a közjegyző is köteles a feladatot ellátni az illetékességi területén, vagy a jogszabály által meghatározott hatáskörében az állam igazságszolgáltató tevékenysége részeként ráruházott jogszolgáltató hatósági tevékenységet köteles elvégezni.³⁷ A kirendelt ügyvéd is köteles az ügyben eljárni, a hatóság, a nyomozó hatóság, az ügyészség, a közjegyző és a bíróság idézésének eleget tenni, továbbá a terhelttel, illetve – ha az ügy természete lehetővé teszi – a képviselt személlyel a kapcsolatot késedelem nélkül felvenni.³⁸ Így nem véletlen, hogy e közfeladat-ellátók mellett az igazságügygel összefüggő szakfordító és tolmács-tevékenység központi ágazati irányítását is az igazságügyért felelős miniszter látja el. Az ágazati irányítás kiterjed minden szakfordító és tolmács tevékenységre függetlenül attól, hogy a tevékenységet folytató szerv vagy személy milyen szervezeti keretekben vagy szervezeti alárendeltségben működik.³⁹

A szolgáltató állam modelljében az egyes közszolgáltatásokat az állam vagy saját közigazgatási szervei útján, vagy a közigazgatáshoz többé-kevésbé kapcsolódó közintézetek, közüzemek és közvállalatok útján, vagy állami tulajdonú magánjogi személyeken keresztül látja el, azaz ebben a modellben az állam a szolgáltatás biztosításáért tartozik felelősséggel. A közfeladat-, illetve a közszolgáltatás-ellátás kapcsán némi párhuzam is vonható. Hiszen bizonyos szolgáltatások **ún. természetes monopóliumnak** minősülnek, azaz egyetlen vállalat minden esetben hatékonyabban képes ellátni az adott szolgáltatást, mintha többen versenyeznének a piacon (Nyikos–Soós 2018: 9–10). A közszolgáltatások, közfeladatok besorolására nincsen nemzetközi statisztikai kódrendszer (Nyikos–Soós 2018: 20). Bár a fordításhitelesítés alapvető természete nem hasonlítható össze a nagy hálózatok kapcsán leggyakrabban példaként említett közműszolgáltatásokkal (pl. telekommunikációs vagy postai szolgáltatások), a hiteles fordítás tárgyát képező, fizikailag létező és személyes átadással bemutatandó eredeti okiratok végtelen fajtája és

37 2008. évi XLV. törvény az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról, 1. § (2) bek.

38 2017. évi LXXVIII. törvény az ügyvédi tevékenységről, 36. § (2) bek.

39 MT-rendelet, 6. §.

száma miatt **a hozzá fordulók számára való könnyű elérhetősége érdekében** az OFFI is **országos** kiterjedésű hálózati rendszert üzemeltet Magyarországon (a budapesti központi irodáján kívül 26 vidéki irodában elérhetőek a fordításhitelesítési szolgáltatások). Ha a jogszabályban az OFFI-hoz irányított ügyfél a fordítást megrendeli, a polgári törvénykönyv alapján kötelelem keletkezik, amely kötelezettség a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás teljesítésének követelésére.⁴⁰ Ha pedig a jogszabály szerződéskötési kötelezettséget ír elő, és a felek a szerződést nem kötik meg, a bíróság a szerződést létrehozhatja, és annak tartalmát meghatározhatja. A jogosult (a hiteles fordítás benyújtására kötelezett érintett fél egy adott eljárásban) a szükséges adatok közlésével és a szükséges okiratok megküldésével ajánlattételre felhívhatja azt, akit szerződéskötési kötelezettség terhel, aki adott időn belül ajánlatot tenni köteles.⁴¹ És bár való igaz, hogy jelenleg a hiteles fordításokat előíró jogszabály⁴² szűkszavú, az elmúlt évtizedek jogi kodifikációja során számtalan jogi norma tartalmazott előírásokat az ellátandó feladatok szolgáltatási díjára vagy ügyviteli szabályaira vonatkozóan, még akkor, amikor az OFFI még nem gazdasági társaság formájában működött, hanem az állami fordítási feladatokat költségvetési szerv részeként ellátó főosztályként vagy állami költségvetésből gazdálkodó gazdasági irodaként látta el, azelőtt, hogy állami vállalattá, majd részvénytársasággá alakult volna (Kántor 2019). Ugyanakkor a 2009 óta liberalizált cégiratok hiteles fordítási köre az OFFI-n kívüli fordítóirodák által is ellátható, és rájuk sem vonatkozik díjszabás vagy díjjegyzék.

Az OFFI-nak a hiteles fordítás és tolmácsolás, fordításhitelesítés területén ellátási felelőssége és **rendelkezésreállási kötelezettsége kell hogy legyen**, hiszen ellenkező esetben az el nem végzett fordítások következtében – azaz, ha az ügyfél nem tudja teljesen vagy adott határidőben igénybe venni az igazságügyi nyelvi közvetítési (hitelesítési) szolgáltatásokat – **a közérdek védelme** (egy tisztességes eljárás lefolytatása, egy nyelvi alapjog vagy a büntetőügyekben a védelemhez való jog érvényesülése) nem valósulna meg. A piac szereplői, a magántulajdonú fordítóirodák vagy egyéni vállalkozók bármikor visszautasíthatják egy szakfordítási vagy kereskedelmi tolmácsolási megrendelés elvállalását (ha pl. nincs vagy nem elegendő a kapacitásuk az adott nyelvirányonon, esetleg a megrendelés nem lenne rentábilis számukra, vagy a fordítók nyári szabadságot terveznek, stb.).

A köztulajdonban álló OFFI rendelkezésreállási (ellátási) kötelezettsége akkor is fennáll, ha az adott feladat ellátása esetleg veszteséges. Az OFFI ezeket a **megrendeléseket/kirendeléseket nem utasíthatja vissza**, mivel ez esetben felmerülhet az ügyfél eljáráshoz való hozzáférési alkotmányos joga korlátozásának lehetősége (kivéve azokat az eseteket, amikor a benyújtott dokumentum eredetiségével kapcsolatban kétség merül fel és/vagy a rosszhiszemű felhasználás valószínűsíthető), ezért felkészültnek kell lenni szín-

40 2013. évi V. törvény 6:1. § (1) bek.

41 2013. évi V. törvény, 6:71. § (1)–(2) bek.

42 24/1986. (VI. 26.) MT-rendelet a szakfordításról és tolmácsolásról és az ennek végrehajtásáról szóló 7/1986. (VI. 26.) IM-rendelet.

te bármilyen nyelvű és mennyiségű fordítási, tolmácsolási igény kielégítésére. Mindenkinek joga van ugyanis ahhoz, hogy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el, vagy hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti, és ahol anyanyelvét is használhatja.⁴³ A bíróság tolmácsot, illetve fordítót rendel ki, ha az az említett jogok érvényesülése érdekében szükséges. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, többek között a nyelvi különbségtétel nélkül biztosítja.⁴⁴ Az anyanyelv használatának a joga a törvény előtti egyenlőség garanciája is, megsértése olyan súlyos eljárásjogi jogszabálysértést valósíthat meg, amely a jogerős ítélet érdemi felülvizsgálatát is kizárhatja.⁴⁵ E körben tehát egy közfeladatellátónak a költséghatékonyság érdekében megvalósítható optimalizációs eszköztára (pl. személyzet csökkentése, ellátási hálózat csökkentése, nyitvatartási idő redukálása) is csak korlátozott, így a szolgáltatás árának kérdése sem összevethető a rendelkezésreállási kötelezettség nélkül működtethető kereskedelmi, piaci szolgáltatók árképzésével. Egy közhatalmi jogosítványnak minősíthető közfeladat delegálása esetén **piaci monopóliumról sem lehet beszélni** a GVH 2011. évi hivatkozott állásfoglalása szerint. Az OFFI mint a hiteles fordítás ellátására jogosított szerv vagy személy köteles a megbízást átvenni. Ugyanakkor egyértelmű jogi szabályozás hiányában kérdésként merül fel, hogy ha egyes kivételes iratokat, mint amilyenek a cégiratok, az OFFI-n kívül más fordítók és fordítóirodák is hiteles fordításként fordíthatnak le, egy adott nyelvírányra jogosító szakfordítói végzettség birtokában fennáll-e a fordító ellátási kötelezettsége, ha az ügyfél az adott nyelvírányon hozzá fordul? Az OFFI esetében – ha nem cégiratokról van szó – ellentétben a cégiratok hiteles fordítására igénybe vehető fordítókkal vagy fordítóirodákkal, nem létezik másik feljogosított helyettesítő szolgáltató arra az esetre nézve, ha a megkeresett fordító mégsem vállalná el a fordítást (pl. anyakönyvi iratok fordítása, iskolai bizonyítványok fordítása stb.).

A hatályos perjogi szabályozás tiszteletben tartja ugyan az ügyfelek perköltség-hatékonyasághoz való jogát is, de ha szükséges, az idegen nyelven kiállított meghatalmazás hiteles magyar fordítását is be kell mutatni, ha ezt a bíróság szükségesnek tartja.⁴⁶ Vagy ha a fél tényállításait okirattal kívánja bizonyítani, az idegen nyelvű okirathoz csatolni kell annak legalább egyszerű magyar nyelvű fordítását is, de ha a lefordított szöveg helyessége, illetve teljessége tekintetében kétely merül fel, hiteles fordítást kell alkalmazni; ennek hiányában az okiratot a bíróság figyelmen kívül hagyja.⁴⁷ A peres fél által becsatolt

43 Alaptörvény XXVIII. cikk, 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.) 113. § (3) bek. és a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló, 2010. október 20-i 2010/64/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvben megfogalmazott alapvetések stb.

44 Alaptörvény XV. cikk.

45 BH 2019.82 és Alaptörvény XV. cikk (1) bek., XXIX. cikk.

46 A hiteles fordítás díja mindig drágább, mint egy nem lektorált egyszerűbb fordításé, az előbbit terheli még a hitelesítési díj és az állam számára beszedett illeték is.

47 Pp. 320. § (1) bek.

okirat hiteles fordítására a bíróság akkor kötelezheti a felet, ha a tényállás más módon nem állapítható meg.⁴⁸ E feladatokat a hiteles fordításra, fordításhitelesítésre jogosultnak el kell látnia, hisz ellenkező esetben nemcsak a peres fél joga – pl. az okirati bizonyítás-hoz való jog vagy a perindítás joga, amely az Alaptörvényen alapul – sérülne, hanem a bíróság munkája is akadályozva lenne (hasonlóan ahhoz, mintha egy igazságügyi szakértő nem készítené el a speciális szakkérdésben benyújtandó szakvéleményét, így nem biztosítaná a bíróság részére a speciális szaktudást. Büntetőügyekben a tárgyalás rendjének fenntartása érdekében jelentős összegű rendbíróság akár a tolmáccsal szemben is kiszabható)⁴⁹. A hiteles fordítás esetében ez a **speciális tudás az idegen nyelvi szaknyelvi tudás**.

A polgári perrendtartás – hasonlóan a büntető perrendtartáshoz – az abban foglalt szabályok tekintetében hasonlítja a **bírósági tolmács és a fordító szerepét** az igazságügyi szakértőhöz⁵⁰, azaz a szakértőkre vonatkozó egyes szabályokat rendeli alkalmazni. Ebből kiindulva az igazságügyi szakértőkre vonatkozó joganyag iránymutatásul szolgálhat a rendelkezésreállási kérdések tekintetében is (a szakfordítókra és tolmácsokra vonatkozó hiányos szabályozást pótolandó), akkor is, ha maga az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXXIX. törvény hatálya nem terjed ki a tolmácsokra vagy a fordítókra. A szakértő néhány kivételtől eltekintve köteles eljárni a hatóság kirendelése alapján.⁵¹ Ezt a kötelezettséget két másik, a feladatellátási, illetve a rendelkezésreállási kötelezettséget támogató rendelkezés is elősegíti a törvényben: a munkáltató vagy a megbízó a munkavégzésre irányuló jogviszonyban álló igazságügyi szakértőt a hatóság idézése alapján az eljárási cselekményeknél való megjelenéshez, a tárgyaláson való részvételhez és a szemle lefolytatásához, vizsgálat elvégzéséhez szükséges időre köteles a munkavégzés alól mentesíteni⁵² (azaz felszabadítja a kapacitását más feladatoktól), továbbá az igazságügyi szakértői intézmény – ha a bíróság nem magánszemély szakértőt rendel ki a perben – az alaptevékenységének körébe tartozó kirendelésnek – jogszabályban előírt nyilvántartási feladatain kívül – a más tevékenységét megelőzően köteles eleget tenni⁵³ (a jogszabály szintén a tehermentesítést, illetve a feladatellátást segítő prioritizálási módszert támogatja). Cél: **az eljárásban hiányzó szaktudás maradéktalan biztosítása** a rendelkezésre állás és a feladatellátási kötelezettség révén.

Ahhoz, hogy az OFFI ezt az ellátási, illetve rendelkezésreállási kötelezettséget vállalni és teljesíteni tudja, a fordításhitelesítést garantáló állami szervként megfelelő nyilvántartással, fordítói és tolmácskapacitással és kellő igényfelméréssel is kell rendelkeznie a várható megrendelői igényeket illetően. Jogszabályi tilalom hiányában és a polgári törvénykönyvről szóló törvény rendelkezései alapján ugyanis az OFFI jogosult nemcsak a vele munkaviszonyban álló tolmácsokat és fordítókat alkalmazni, hanem a szolgáltatás

48 Pp. 600. § (5) bek.

49 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.), 127. § (2) bek.

50 Pp. 61. § (2) bek., illetve Be. 201. § (1) bek.

51 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről (Szaktv.), 45. § (3) bek.

52 Szaktv. 46. §.

53 Szaktv. 30. §. (4) bek.

teljesítéséhez akár alvállalkozó közreműködőt is igénybe vehet, akinek tevékenységéért úgy felel, mintha maga járt volna el.⁵⁴ (A fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben egyenesen tisztességtelennek minősül az a kikötés, amely kizárja vagy korlátozza a vállalkozásnak az általa igénybe vett közreműködőért való felelősségét.⁵⁵) A **nyilvántartásba kerüléshez szabályozott eljárások** kialakítására, valamint a felvételi követelmények és a minősítési szempontok objektív rendszerének kidolgozására van szükség, különösen közfeladat-ellátás esetén, ahol **egységes szolgáltatási minőséget**, egységes etikai elvárásokat, egységes feladatellátást, ügyfélbarát díjakat és bürokráciamentes feladatmegvalósulást kell biztosítani a közérdek és a szolgáltatást igénybe vevő magánfelek vagy intézmények igényeinek védelme céljából. Meg kell hogy jelenjen ugyanakkor a **biztonság és a bizalom**, valamint a hatékony állami közigazgatás igényeinek követelményrendszere is e területen.⁵⁶ A hiteles fordítás készítésére feljogosított (természetes vagy jogi) személyek nyilvántartása célszerű, ha tartalmazza a feljogosított (természetes vagy jogi) személyek adatait, a számukra igazolt nyelvirányokat, a feljogosítást igazoló dokumentumok másolatát, a szakmai minősítést, az elérhetőségüket, optimális esetben akár még a visszajelzéseket vagy a kapacitásjelzést is (bár ez az igazságügyi szakértők esetében sem volt teljeskörűen megvalósítható). Ezen adatok alapján a beérkezett megrendelésnek, irattípusnak, szakterületnek megfelelő fordító/lektor/tolmács kiválasztása válik lehetővé.⁵⁷

A nagy mennyiségű feladatellátási kapacitáshoz további közreműködők bevonása és rendelkezésre tartása is szükségessé válhat. Alvállalkozó igénybevétele esetén vállalkozási keretszerződés köthető a kiválasztott partnerekkel, akik a feladatellátás érdekében folyamatosan bevonhatók a tevékenységellátásba, vagy keresletcsökkenéskor kockázatmentesen és gyorsan ki is vehetők abból; e keretszerződésben rögzíthető, hogy „a Megrendelő a hiteles nyelvi szolgáltatások ellátását (hiteles fordítások és a hatósági tolmácsolások esetén), valamint az ezekhez kapcsolódó lektorálási szolgáltatást jogszabály alapján végzi, amelyre vonatkozóan a szolgáltatás megrendelői irányában a jogszabályi kötelezés okán *ellátási kötelezettséggel rendelkezik*, amely meghatározza a teljesítési körülmények összességét is.”⁵⁸ Rögzíthető az is, hogy „...a közreműködő Vállalkozó szavatol azért, hogy a Megrendelő megrendelése és a saját, azonos tartalmú visszaigazolásai alapján határidőben elvégzi a kért fordítási, lektorálási, tolmácsolási vagy egyeztetett egyéb

54 2013. évi V. törvény, 148. §.

55 2013. évi V. törvény, 104. § (1) bek. h) pont.

56 A Jó Állam jelentésben foglalt kritériumok idézése ehelyütt azért szolgálhat némi tanulsággal, mert közfeladat-ellátóként az OFFI-t a lakosság az okiratfordítások során egyfajta hatóságként tekinti (akkor is, ha nem az), és az ügyfelek „állami ügyet intézni” jönnek az OFFI-ba, amikor behozzák a diplomát vagy bizonyítványt hitelesíteni. E jelentés elemzi többek között az államhoz forduló ügyfelek elégedettségének jelentőségét, a hatékony igazgatás szempontjait vagy a jogbiztonság eléréséhez vezető út mérhető indikátorait. <https://joallamjelentés.uni-nke.hu/digitalis-tartalmak/jo-allam-jelentes-2018/>. (Utolsó nézet: 2019. 05. 30.)

57 Az OFFI külön szervezeti egységének hatásköre a fordítói kör nyilvántartása, felvétele, képzése, a kapacitások felmérése, a kapacitáselosztás, az ügyféloldali igényeket kezelő ügyfélszolgálatokkal való kapcsolattartás és koordináció (az OFFI Zrt. hatályos SZMSZ-e alapján).

58 Részlet az OFFI által a közreműködőkkel megkötött alvállalkozói keretszerződés mintaszövegéből.

feladatokat, továbbá a szerződés teljes időtartama alatt a szerződés szerinti feladatok teljesítése céljából *folyamatosan a Megrendelő rendelkezésére áll* – ennek díját a vállalási ár magában foglalja –, és biztosítja a szerződés minőségi teljesítéséhez szükséges szakértelmet.⁵⁹ Emellett a bevont közreműködő a szerződés alapján feladatai ellátása során köteles ugyanazt teljesíteni, amit az OFFI munkavállaló szakmunkatársa: ez a tőle elvárható legmagasabb szintű etikus szakmai szolgáltatás nyújtása. A szakmai etikai kódexet be kell építeni a felek szerződéses kapcsolatába, amelyet legkésőbb a szerződéskötésig a felek áttanulmányoznak, és amelynek ajánlásait magukra nézve a szerződés aláírásával kötelezőnek ismerik el. Így megvalósul, hogy nemcsak a munkavállaló fordító, lektor vagy tolmács, hanem az alvállalkozóként vagy megbízottként bevont közreműködő személy is köteles a feladatot a közfeladat-ellátás teljesítéséért felelős szervezet utasítása és általa megismert elvárásai szerint elvégezni, és az egyedi feladatok elvégzése során a hozzá eljuttatott, illetve számára a feladatellátás céljából hozzáférhetővé tett szakmai előírásokat (pl. fordítási szabályzat, fordítási vagy terminológiai útmutató, egyéb segédanyag, egyedi utasítás, etikai kódex) figyelembe venni és alkalmazni. Mindezek egyértelműen túlmutatnak a nem közfeladatként ellátható szolgáltatásokba bevont közreműködők felelősségének a Ptk. által támasztott, általában elvárható gondossági követelményén.⁶⁰

A fordítók, lektorok, vezető lektorok, terminológusok és tolmácsok tevékenységét szabályozó **fordítói etikai kódex** létrehozásának is az a célja, hogy a közfeladat-ellátás magas minőségi kritériumainak elérése érdekében egységesen rögzítse azokat az elveket és elvárásokat, amelyeket szakmunkatársaival szemben **a feladatellátásért felelős szerv** támaszt, és ezáltal az OFFI részére dolgozó szakmunkatársak egységes etikai normák mentén dolgozzanak (Németh 2017: 68). E körben a szakmunkatárs a rá kiszignált megbízást is csupán végső esetben és alapos indokkal utasíthatja el, e rendelkezés tehát kiegészíti a partneri megállapodásban foglalt rendelkezésre állás kötelezettségét. A közreműködő fordító személyes felelőssége, hogy csak olyan feladatot vállal el, amelynek elvégzéséhez megfelelő szakmai képzettséggel, gyakorlattal és képességgel rendelkezik, beleértve a rendelkezésre álló időt, eszközt és a teherbírását. A vállalt feladatot a kikötött feltételekkel, legjobb tudása szerint, a legfrissebb szakmai követelményeknek megfelelő, állandó magas színvonalon végzi el, és a már elvállalt munkát nem mondhatja vissza azért, hogy helyette más, kedvezőbb megbízást vállaljon.⁶¹ Akkor is, ha adott esetben nincs az adott nyelvszakmai közreműködőket egybefogó szakmai kamara, egységes jogi szabályozás vagy állam (igazságügyi miniszter vagy törvényszékek vagy az állam más intézménye) által felügyelt hivatalos fordító- és tolmácsregiszter és ezt támogató eskütétel.

Mivel etikai kódex nemcsak a munkavállalói státuszú fordítókra vonatkozhat, hanem az alvállalkozó közreműködők szerződésének is tartalmát képezheti, a *pacta sunt*

59 Részlet az OFFI által a közreműködőkkel megkötött alvállalkozói keretszerződés mintaszövegéből.

60 Ptk 6:148. § és 6:542. § (1) bek. E tekintetben az OFFI jelenlegi gyakorlatában a saját OFFI Akadémiai képzések, a mentoriskola és a kiválasztás során az ISO-szabványoknál magasabb követelmények előírása az általánosnál magasabb, szakmailag tőle elvárható gondosság teljesülését biztosítják.

61 Az OFFI Zrt. Hiteles Nyelvi Szolgáltatások Etikai Kódexe (2016) 2.4. és 4. pont.

servanda elve alapján maga a szerződéses vállalat kötelezheti az aláírókat, így a munkát el nem vállaló szaknyelvi munkatárs szerződészegést valósítana meg, amelyért a közvetve tehát az ügyfelet ért – akár alapjogi! – sérelemért a polgári jogi szabályok szerint kártérítési felelősséggel is tartozna.

6. Összegzés

E tanulmány címe helyesen tehát: *A hiteles fordítási feladatellátás és a rendelkezésre állás kötelezettsége*. A hiteles fordítás ugyanis a fordítási szolgáltatások körén túlmutató, egyes alapjogok megfelelő érvényesülése érdekében igazságügyi tartalmi kontrollt – egyezőség! – is jelentő, speciális közérdekű (**hitelesítéssel garantált**) **állami feladat**, amelynek ellátását jogszabályi delegálás biztosítja. A fordítási és tolmácsolási tevékenység célja mindig a tartalomváltoztatás nélküli nyelvi közvetítés, de az igazságügyi (hiteles) nyelvi közvetítők – fordítási és tolmácsolási – szolgáltatások ezenfelül számos olyan speciális jellemzővel bírnak, amelyek folyamatos biztosítása közérdekből szükséges (jogosultságvizsgálat, információs és okirati sérthetetlenség, javíthatóság biztonsága, visszakereshetőség, nyelvi szaktudás biztosítása, eljárási garanciák védelme stb.). A fordításhitelesítést – a nem igazságügyi célú egyéb fordítási szolgáltatásoktól eltérően – olyan, a jogszabályokból is levezethető együttes többletkörülmények jellemzik, amelyek miatt a tevékenységet az Alkotmánybíróság **közhatalmi jellegűnek is minősítette**. Az európai uniós szabályozás, illetve a nemzetközi fordításslétező szabvány előírásokat és ajánlásokat is tartalmaz az **egységes minőségi minimumok és többletkritériumok** fenntarthatósága érdekében.

Mivel a fordításhitelesítési tevékenység ellátása **közérdekből, jogszabály alapján**, közfeladatként valósul meg, a feladat jogosultja (a hiteles hely) számára a feladatellátás érdekében a rendelkezésre állás kötelező. A megrendelő, az ügyfél részére a megrendelést minden esetben – nehéz vagy ritka nyelvirány vagy nem rentábilis feladatmegoldás esetén is! – el kell vállalni, és a tevékenység végzése felett az **állami (igazságügyi) kontroll** fenntartása indokolt. A bevont közreműködő is az egyedi közreműködői szerződés alapján – legyen az munkajogi vagy polgári jogi szerződés – a feladatok ellátása során köteles a tőle elvárható legmagasabb szintű és etikus szakmai szolgáltatás nyújtására. A hiteles fordítás készítése és a fordításhitelesítés végzése a szolgáltatási tevékenységekre irányuló egységes jogi terminológia hiányában sem minősíthető egyszerű gazdasági szolgáltatási tevékenységnek, hanem az **állam számára fenntartott feladat**. A feladat célja az okiratforgalom biztonságát és a hatósági vagy bírósági döntésekhez szükséges okirati bizonyítékokban fellelhető információk elvesztésének megghiúsítását garantáló nyelvi tartalomkontroll, amelyet a hitelesítés tanúsít. Ezért a feladatellátás állami garanciáit a feljogosított személy (jelenleg 100%-ban köztulajdonban álló gazdálkodó szervezet) működésébe épített garanciális megoldásokkal is folyamatosan biztosítani kell.

Irodalom

- Belcsák Róbert 2019. A hitelesítés mint jogilag megalapozott tevékenység. In: Szoták Szilvia (szerk.) *150 éves az állami fordítószolgálat*. Budapest: OFFI Zrt., 87–126.
- Boóc Ádám – Dömötör László – Sándor István – Szappanos Géza 2006. *A hiteles fordítás és a hites tolmácsolás alapvető kérdései*. Budapest: HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Galli Péter 2011. A hiteles fordítás helye a közigazgatásban. In: Dróth Júlia (szerk.) *Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális témáiról 2010–2011*. Gödöllő: Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar.
- Németh Gabriella 2017. Az igazságügybe vetett közbizalom etikai keretei az igazságügyi szakértők, az állami végrehajtók és a hiteles tolmácsok és fordítók hazai működési modelljében. In: Sántáné Szakály Zsuzsanna (szerk.) *Jog, erkölcs, etika*. Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
- Nyikos Györgyi – Soós Gábor Gergely 2018. *A közszolgáltatás-szervezés, a közfeladat-ellátás, stratégiai szervezési ismeretei*. Kormányzati tanulmányok. NKE Vezető- és Továbbképzési Központ.
- Kántor Ákos 2019. Az OFFI története jogszabályokban. In: Szoták Szilvia (szerk.) *150 éves az állami fordítószolgálat*. OFFI Zrt. 77–82.